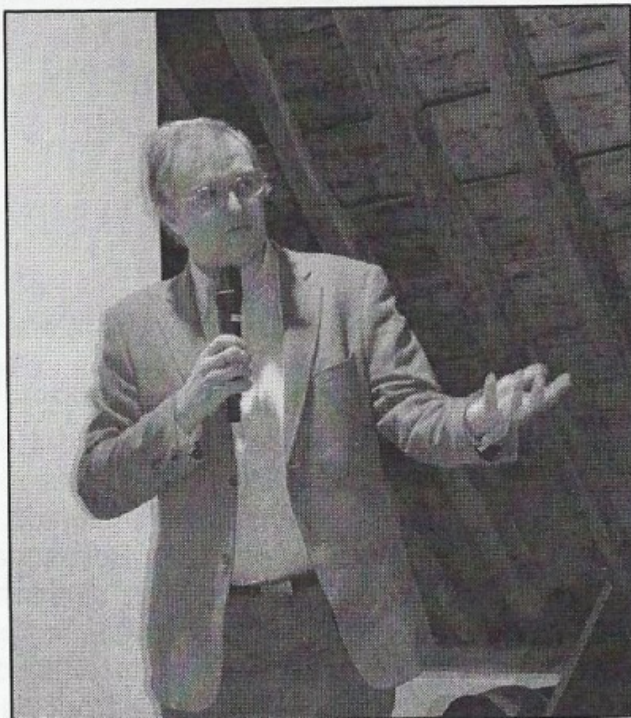

Verslag van de lezing door dhr. Gorik Goris: de holocaust in de Antwerpse Kempen

In het Taxandriamuseum was op 20 februari 2013 Gorik Goris aan het woord over de holocaust in de Kempen. De spreker is adjunct-directeur van het Sint-Dimphnacollege in Geel, voorzitter van het Geels Geschiedkundig Genootschap en mede-auteur van een boek over de joodse patiënten van de Kolonie in Geel tijdens de Tweede Wereldoorlog.¹

Bronnen en literatuur

Een sleutelrol bij dit onderzoek naar de Geelse joden was weggelegd voor de kazerne Dossin in Mechelen. Directeur Ward Adriaens gaf de auteurs immers een kopie van het Geelse jodenregister, dat tot dan toe verloren was gewaand.² Andere bronnen waren de intussen overvloedige literatuur over de holocaust in België, internetsites van o.a. het Yad Vasheminstituut³, de voormalige concentratiekampen en de Wehrmacht, diverse binnenlandse overheidsarchieven, het archief van het OPZ (Openbaar Psychiatrisch Ziekenhuis Geel), oral history en ook enkele buitenlandse archieven. Hinderpaal was dat het hier gaat om onderzoek naar patiënten en dat het medisch geheim daardoor blijft gelden. Toch werd er heel wat interessant onderzoeksmateriaal verzameld gedurende bijna vijf jaar research.

¹ Jos Rathé, Gorik Goris, Geert Vandecruys. *De Duitsers kwamen niet : de lotgevallen van de joodse patiënten in de Geelse Kolonie (1940 - 1945)*. Geel, 2011.

² Ook het Turnhoutse jodenregister wordt hier bewaard.

³ <http://www.yadvashem.org/>

Registratie en vervolging van de joden in België

Aan de hand van het jodenregister dat elke gemeente moest bijhouden, telden de auteurs het aantal joden in de Kempen. In Geel verbleven er 77, vaak psychiatrische patiënten en in Turnhout 22. In Turnhout was er maar één met de Belgische nationaliteit en 16 met de Duitse. Die verloren ze overigens: van dan af ging het om statenlozen, 11 waren mannen en 11 vrouwen. In Geel ging het vaak om Oost-Europeanen, die de streek waren ontvlucht voor het daar heersende antisemitisme. Vaak reisden deze door naar de Verenigde Staten. Ook in de Kempen was er overigens sprake van antisemitisme: zowel in Turnhout als in Herentals (voor 500 toeschouwers) is de film 'De eeuwige jood' vertoond. In België verliep de Endlösung in de kampen in het oosten via zogenaamde doorgangslager, met name de Dossinkazerne en ook het fort van Breendonk.

De anti-joodse maatregelen begonnen in ons land met de verplichte registratie. In Turnhout startte dit al op 16 november 1940. Ook de Geelse Kolonie had een eigen register. Nadien werd dit register zorgvuldig bijgehouden, de SIPO (Sicherheitspolizei) was dus zeer goed op de hoogte waar er joden verbleven. Er kwamen in totaal 17 anti-joodse verordeningen, o.a op het dragen van de jodenster. Van de Turnhoutse 22 joden zijn er zeker 11 omgekomen in de kampen.⁴ De familie Bialer bijvoorbeeld keerde niet meer terug. Daarnaast noemde

⁴ Hun namen zijn te vinden in: S. Van Clemen en H. De Kok, *Turnhout tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Turnhout, 2003, p. 82.

de spreker de namen van de andere slachtoffer en besprak kort hun lotgevallen. Een uitzondering op de regel van deportatie was overigens de befaamde kunstschilder Leo Lewi, die ontsnapte aan deportatie. Een duidelijke reden bestaat niet.⁵

Mythes over de redding van de Geelse joden

Het verhaal ging lang de ronde dat er in Geel geen jodenregister bestond. Maar dit klopt dus niet. Maar toch bleven de Geelse joden gespaard van deportatie en vernietiging. Ook het verhaal dat er 'van hogerhand' is ingegrepen blijkt niet te kloppen. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat dit is kunnen gebeuren louter en allen dankzij veel geluk. Een eerste poging tot deportatie vond plaats op 6 april 1943, de joden in de Kolonie zijn toen bijeen gebracht. Door een interne afrekening en schietpartij binnen de SS in Antwerpen werd dit plan echter uiteindelijk niet uitgevoerd. Daarna zijn de Gelenaars met rust gelaten. Een volgende poging om ze af te voeren stond in 1944 gepland, maar de bevrijding voorkwam dit.

Tot daar een boeiend gebracht en zeer goed gedocumenteerd relaas over een zwarte bladzijde uit de Kempense geschiedenis, waarover het laatste woord zeker nog niet is gezegd.

Sam Van Clemen

Terzijde: Na de lezing ging dhr. Goris in op onze vraag om dit onderwerp uitgebreid te beschrijven in een artikel voor het volgende Jaarboek. We kijken alvast uit naar deze ongetwijfeld boeiende lectuur.

⁵ Over hem: www.lewi.be.